

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายบุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานของสำนักงานคุณประพุติจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เครือข่ายทางสังคม
3. งานคุณประพุติจังหวัดร้อยเอ็ด
4. ภารกิจกรรมคุณประพุติจังหวัดร้อยเอ็ด
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมายของชุมชน

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ไว้อ้างสอดคล้องกันหลายท่าน ดังนี้ ประเวศ อะสี (2539 : 83) อธิบายความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์และคุณค่าร่วมกัน มีความเชื่ออาจารย์ต่อกัน มีการรวมตัวกัน มีการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติ และมีการจัดการที่จะทำให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การมีศักยภาพอันสูงยิ่ง อย่างไม่มีขีดจำกัดในการแก้ปัญหาทุกชนิด ห้องเรียน จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และวัฒนธรรมพร้อมกันไป

สีดากรรณ์ นาครทรรพ (2541 : 236) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า “ชุมชน” มีความหมายในเชิงกระบวนการที่มีพลวัต กล่าวคือ ความเป็นชุมชนสามารถวัดหรืออุ่นใจจากกิจกรรม หรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่รวมตัวกันว่ามีลักษณะอย่างไร นั่นคือ คำพังเพียงการรวมตัวกันของคนในหมู่บ้าน หรือพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ไม่เพียงพอที่จะกล่าวได้ว่า ที่นั่นมีความเป็นชุมชนหรือมีองค์กรชุมชนแต่การรวมตัวนั้นๆ ต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของคนในกลุ่ม และการจัดการกลุ่ม หรือองค์กรนั้น ๆ ด้วย

ประชาติ วัลย์เสถีร และคณะ (2543 : 42) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ความเป็นชุมชนไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการจัดระบบความสัมพันธ์ทั้งกับภายในและภายนอกชุมชน ขณะนี้ความเป็นชุมชนจึงมิได้มีเพียงหน่วยเดียวหากแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่สานเข้าจากความสัมพันธ์ต่างๆ และมีเครือข่ายที่ซ้อนทับกันอยู่ การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนอันเป็นการตอบโต้อะของคนในชุมชนหรือสังคมและเป็นที่ช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ ความสามารถ การรับรู้และความเข้มแข็งหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสานความสัมพันธ์ต่างๆ เป้าหมายกัน

จากความหมายของ “ชุมชน” ที่นักวิชาการหลายท่านนำเสนอไว้นี้ สรุปได้ว่า ชุมชนหมายถึง การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีอาณาเขตแน่นอน มีวัฒนธรรมสังคมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของการดำรงชีวิต ตลอดจนมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และมีพลังของความสัมพันธ์ดังกล่าวในการจัดการหรือดำเนินการใด ๆ ร่วมกันได้อย่างมีศักยภาพ

1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือ การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) พบว่ามีการใช้คำที่มีความหมายในลักษณะเดียวกันอยู่ 2 คำ คือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” และ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือว่ามีความหมายเหมือนกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนเป็นวิถีทางที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การให้ชุมชนหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ว่าดังต่อไปนี้

บรรณิกา ชนดี (2524 : 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนที่พึงประสงค์

อคิน รพีพัฒน์ (2527:24) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาซึ่งความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตรทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดวิธีชีวิตร่อง吨อย่างเป็นตัวของตนเอง

สกนธ. จันทรรักษ์ (2528:155) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิด สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวล ส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชน ไปในทิศทางเดียวกัน

คาสเพอร์สัน (Kasperson R.E., 1974:253) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะทำงานเป็นผู้กระทำในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในกระบวนการพัฒนา ซึ่งก่อให้เกิดผล 2 ด้านคือ

1. ประชาชนสามารถแสดงบทที่สร้างสรรค์ได้
 2. ผลงานกิจกรรมที่ประชาชนได้ทำไปต้องสะท้อนกลับสู่พวกราษฎร์แล้วนั้น
- นิคาก วินิจฉัยภาค (2530:30) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึงกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ปัญหาร่วมกันการใช้วิทยากรที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นิรันดร์ จงจุลิเวศร์ (2537:159) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อภิชัย พันธุเสน (2541:165) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การมีอำนาจการตัดสินใจที่เน้นในเรื่องอำนาจและการควบคุม โดยการมีกิจกรรมร่วมกันของประชาชน ที่ไม่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกัน ในทางปฏิบัติคำว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลมาจากการต่อสู้ในรูปธรรมและการขัดแย้งทางสังคม

สุชาติ โภตรประทุม (2541:17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะรวมตัวของเขาร่วมในการแสวงหาแนวทางในการตอบสนองด้วยการวางแผนการบริหาร และการจัดการในการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง และท่องถินให้ดีขึ้น

ศิริกาญจน์ โภสุมก (2542:15-17) ได้จำแนกความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. ด้านการกระจายอำนาจ “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การทำให้ประชาชนซึ่งถูกกีดกันออกไป ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและสังคมร่วมกัน โดยเน้นการใช้ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมที่กว้างขึ้น ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตที่เข้าเป็นอยู่ มากกว่าการใช้ยุทธศาสตร์ที่กำหนดมาจากบุคคลอื่น

2. ด้านวาระกรรมทางภาษา เป็นการใช้วาระกรรม (Discourse) จากทางการ หรือคนข้างนอกนำมาใช้กับชาวบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยปราศจากหลักการของการเริ่มจากคนในชุมชนเอง

3. ด้านลักษณะของการมีส่วนร่วม เป็นการอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม โดยการจัดลำดับจากความหมายกว้างๆ ไปสู่ความหมายแคบที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งความหมายกว้างๆ ของการมีส่วนร่วมหมายถึงการดำเนินงานของโครงการ หมายถึงการมีส่วนร่วม ช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินงานของโครงการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ส่วนความหมายที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง ได้แก่ การที่ให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ ที่เข้ามาร่วมแก่ปัญหาของเข้า ให้เข้าเป็นผู้ริเริ่มนั่งใช้ความพยายาม และความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากรตลอดจนระเบียบในสถานบันต่างๆ เพื่อแก่ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงสภาพของการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแข็งขัน นิใช้เป็นไปอย่างเฉียบ หรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

4. ด้านการรวมพลังและทรัพยากร คณะกรรมการบริหารเพื่อประสานงานเฉพาะกิจ ในการพัฒนาชนบทของคุ้นควรประชุม ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ความหมายพยาบาลช่วยกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมพลังความพยายามและทรัพยากรใดๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ให้มีรัฐวัตถุประสงค์ตามที่เข้าได้ตั้งใจเอาไว้ โดยนั้นนี้ ทำให้เรียกได้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการของการกระทำอย่างแข็งขันที่ผู้มีส่วนร่วม ได้ริเริ่มและลงมือกระทำการตามความคิดและวิจารณญาณของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการกระทำที่เข้าสามารถควบคุมได้

ประชาติ วัลย์เสถีบาร แต่คณะ (2543:138-139) ได้สรุปความหมายของ การมีส่วนร่วม ว่ามีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันศึกษาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว ต้องมีความสอดคล้องกับวิธีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและ พลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาเพื่อความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงก่อให้การพัฒนาโดยรัฐมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาคเพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะ เป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ใน มาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของเพศชายและเพศหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนา ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนางานต่างๆ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน อาจพิจารณาได้จาก 2 ลักษณะ คือ

1. กลุ่มนบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ความมีความหลากหลาย เช่น กลุ่มแม่บ้าน สูงอายุ เด็กและเยาวชน สาม. ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น
2. ตัวส่วนของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนแต่ละครั้ง ความมีมากกว่า 3 ใน 4 ของกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมนั้น ๆ

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือคนในชุมชนมี กิจกรรมร่วมกัน คือ ร่วมทำ ร่วมประเมิน ตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบ ผลประโยชน์และโทษที่ เกิดขึ้น ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ใน สังคม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่ง แสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดวิธีชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตนเอง

1.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นจึงได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สอดคล้องกัน ดังนี้

พัฒน์ สุจันงค์ และคณะอื่น ๆ (2524:22) ยังได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นมาก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จ ของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมในการปฏิบัติทุกระยะ

อุ่นตา นพคุณ (2526:101-110) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือประชาชนในการพัฒนาว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) รัฐบาล และนักพัฒนาต่างให้ความสนใจเป็นพิเศษของเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (People participation) ในกระบวนการพัฒนาไม่ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนบทหรือชุมชน แหล่งเรียนรู้ ได้เน้นย้ำว่า งานจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่นั้นต้องอาศัยหลักการการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ไพบูลย์ สุขสมฤทธิ์ (2531:24-30) ได้มองความสำคัญของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในแง่ของการบริหารว่า มีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เมื่อจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหา และความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกภูมิพันธุ์สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์ แก่ประชาชนมากขึ้นและมีผลกระทบทางการเพื่อการ พัฒนามากขึ้น
5. ช่วยพัฒนาปัจจัยความสามารถของประชาชนมากขึ้น

ไฮร์ช (Hirsch. 1990:185-186) ได้อธิบายถึงประโยชน์หรือคุณค่าของ การมีส่วนร่วมของ ชุมชนว่ามี 3 ประการ คือ

1. ด้านบริบท (Context) การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน อย่างแท้จริงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถ ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล

2. ด้านการปฏิบัติ (Practical) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนในห้องถื่นรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน และต้องการร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มากกว่าการนำโครงการที่กำหนดคุณอย่าง จำกัดนอกชุมชนมาเรียบร้อยแล้ว และนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะทำให้คนไปชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ

3. ด้านจิตใจ (Moral) การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อวิถีชีวิตของตนเอง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถือได้ว่า มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้ชุมชนประสบความสำเร็จ ทำให้ประชาชนรักในถิ่นเกิดของตนเอง และวิถีชีวิตของตนเอง โดยอาศัยจากความคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงานภายในชุมชนของตนเอง

1.4 ประเภทของการมีส่วนร่วม

ไบรอันท์และไวท์ (Bryant and White 1982:39 ; อ้างถึงใน อรพินท์ สพ. ๒๕๓๘:๔๓) แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 3 ประเภท

1. การมีส่วนร่วมในแนวระดับ (Horizontal forms of Participation) เป็นการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิมที่กำหนดโดยเข้าร่วมกันเป็นสมาชิกพรรครการเมือง หรือพุทธิกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง กิจกรรมกลุ่มพลประโภชน์ การแนะนำซักชวน การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนจะเข้ามีส่วนในความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินนโยบายต่างๆ ซึ่งมีมากในช่วงทศวรรษ 1950-1960

2. การมีส่วนร่วมในแนวตั้ง (Vertical forms of Participation) เป็นการมีส่วนร่วมแบบใหม่โดยการเข้าร่วมกันเป็นสมาชิกพรรครการเมือง และพุทธิกรรมทางการเมือง เพื่อการเดือกดัง การรณรงค์หาเสียงตลอดจน กิจกรรมกลุ่มพลประโภชน์ การแนะนำซักชวน การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงและมีผลต่อการตัดสินนโยบายต่างๆ ของพรรคการเมือง

3. การมีส่วนร่วมในการบริหาร (Participation in Administrative Process) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นทั้งแบบแนวนอน และแนวตั้งอาจเป็นแบบของกิจกรรมที่กลุ่มพลประโภชน์ กำหนดการตัดสินใจในการบริหาร หรือการแลกเปลี่ยนระหว่าง นาย-บ่าว อย่างไรก็ตาม หนึ่ง

แต่มีการเข้าไปมากกว่า 2 แบบข้างต้น เช่น การตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีใหม่ การวางแผนทำกิจกรรมมุ่งหลังค้าข้าวร่วมกัน การวางแผนตลาด และการเข้าร่วมการฟื้นฟูบ้าน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทั้ง 2 แบบข้างต้น ประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับการมีอิทธิพลต่อรัฐบาล แต่จะสนใจที่จะสร้างความสัมพันธ์เป็นการเฉพาะ และการได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากรัฐบาลซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมือง

สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหาร เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นทั้งในแนวนอนและแนวตั้งอาจเป็นแบบของกิจกรรมที่กลุ่มผลประโยชน์ก่อหนดการตัดสินใจในการบริหาร แต่มีการเข้าไปร่วมมากกว่า 2 แบบข้างต้น ในช่วงปีทศวรรษ 1970 ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารมากขึ้น เพราะเชื่อว่าถ้าคนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น ก็จะมีคนสนใจการปฏิวัติน้อยลง การพัฒนาการเมืองก็ไม่ได้มีการพัฒนาเลย ต่อมาพบว่า การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ เป็นผลลัพธ์ของการพัฒนา ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาเอง ซึ่งจะเป็นตัวเร่งในการพัฒนา ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมของชาวนาชาวไร่ ในการออกแบบโครงการ และดำเนินโครงการตลอดจน การเสียสละ แรงงาน และเงิน

1.5 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

ไพรัตน์ เศรษฐินทร์ (2527:6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบท ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ศึกษาปัญหา และสถานะของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและคิดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามจุดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมความคุณ ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกสาร และรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ได้ตลอดไป

โโคเคน และอัพ霍อฟฟี่ (Cohen and Uphoff, 1977:225) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ประชาชนอาจเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร อย่างไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา และร่วมในการพยาบาลประเมินผลโครงการ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528:91) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ร่วมแสดงความคิดเห็น
2. ร่วมสร้างสรรค์วัสดุ
3. ร่วมสร้างงาน
4. ร่วมสร้างเวลา

สรุปได้ว่า ในลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประชาชนจะต้องได้รับการเรียนรู้ ศึกษาถึงสถานะและปัญหาที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ เพื่อจะเป็นข้อมูลในการนำมาเป็นแบบแผน หรืออ่อนโยน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมไปถึงการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ บางส่วน สร้างงาน และเวลา เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน

1.6 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.6.1 รูปแบบการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน จากการรายงานผลการศึกษาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีจุดที่น่าสนใจแตกต่างกัน ดังนี้

กรณิตา ชมดี (2524:25) ได้ขยายรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกแบบ
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค

8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ใช้แรงงาน

9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

10. การมีส่วนร่วมในการออกแบบอุปกรณ์

นิรันดร์ จงวุฒิวงศ์ (2537:183) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือกรรมการหมู่บ้าน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการที่รัฐเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non-representative) เช่น สถาบัน หรือ หน่วยงานของรัฐที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้ทุกเวลา รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เป็นการกล่าวในภาพรวม ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งงานด้านพัฒนาชุมชนงานด้านการเมือง การปกครอง

บัญชร แก้วส่อง (2539:28) ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีของ โคเคน (Cohen) และ อัพ霍ฟ (Uphoff) ได้จำแนกรูปแบบ หรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดจะต้องการทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ดังแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากคำกล่าวที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ได้บ้าง และจัดทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การซ้ายเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ถึงปัญหา หาวิธีการและแนวทางแก้ไข โดยร่วมกันตัดสินใจและวางแผน รวมตลอดจนถึงการปฏิบัติตามกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ และติดตามประเมินผล

1.6.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน จากการรายงานผลการศึกษาดึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมมีจุดที่น่าสนใจและประเด็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

นิพัทธ์เวช สืบแสง(2526:3-13) ได้สรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหา หรือกำหนดปัญหาของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในการสำรวจหาสาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในวิธีการแก้ไขปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
5. ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหา

เจนศักดิ์ ปืนทอง (2526:53-68) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดจนกระบวนการพัฒนา
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

บริชา เปี่ยนพงษ์สารต์ (2527:158-159) ได้อธิบายขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและ เป้าหมายสูงสุด รวมทั้งมีโอกาสที่กำหนดการจัดทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมาย
 2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน การดำเนินโครงการและประเมินผล
- เราต้องถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา ไปในแนวทางที่สนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน

อคิน รพีพัฒน์ (2531:49-50) ได้เสนอขึ้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผล และที่มาของปัญหา
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและพิจารณาวางแผนแก้ปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยที่มี

ส่วนทำให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย

ประนาม ตันติกุล (2538:14) ได้สรุปขึ้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรม
5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์
6. การมีส่วนร่วมประเมินผลงานกิจกรรม

โคง.en และอัพ霍ฟ (Cohen and Uphoff.1977:22) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมว่ามี

โครงการพื้นฐานจำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร หรือที่ โคง.en และอัพ霍ฟ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ผลกระทบหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งสองกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 โครงการที่เข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ ซึ่ง โคง.en และอัพ霍ฟ ได้จำแนกให้เป็น

กลุ่มนุกคลที่ซักเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในห้องถัง
2. ผู้นำห้องถัง
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ
4. คนต่างชาติ

คุณลักษณะของบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม ที่ควรพิจารณา คือ

1. เผศ
 2. อายุ
 3. สถานภาพของครอบครัว
 4. การศึกษา
 5. การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มน้ำชาติ ผู้เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือ ชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่นๆ
 6. อาชีพ
 7. รายได้
 8. ระยะเวลาของที่พักกับที่ตั้งของโครงการความร่วมมือ
 9. สถานภาพของการถือครองที่ดิน
 10. สถานภาพของการได้รับจ้างงาน(เช่น ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา)
- มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็น ด้วยกัน คือ

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วม

1.1 แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบน หรือเบื้องล่าง

1.2 แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากที่สุด

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ

2.1 รูปแบบขององค์กร

2.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ

3.1 ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม

3.2 ช่วงของกิจกรรม

4. ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ

4.1 การให้อำนาจแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

4.2 ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นอกจาก 3 มิติ ของการมีส่วนร่วมนี้แล้ว โโคเคน และอัดซอฟ ยังได้กล่าวถึงบริบทของการมีส่วนร่วมว่า การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมนั้นต้องพิจารณาดึงความเป็นจริงของเงื่อนไข ต่างๆ ของการมีส่วนร่วมนั้นอยู่ นั่นก็คือบริบทของการมีส่วนร่วม ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ใหญ่ๆ คือ

1. คุณลักษณะของ โครงการที่กระบวนการต่อการส่วนร่วม ได้แก่

1.1 ผลกระทบต่อสิ่งของนำเข้าสู่โครงการ ได้แก่

1.1.1 ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคล

1.1.2 ทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มีที่ดินมาค้ำประกันการกู้เงิน

1.2 ผลกระทบที่เกิดจากโครงการ ได้แก่

1.2.1 ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้

1.2.2 ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ

1.2.3 ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที

1.2.4 การกระจายผลประโยชน์

1.3 ผลกระทบของการออกแบบ ได้แก่

1.3.1 การเชื่อมโยงโครงการ

1.3.2 ความยืดหยุ่นของโครงการ

1.3.3 ความสามารถในการเข้าถึงได้ในเบอร์หาร

1.3.4 ความครอบคลุมในเบอร์หาร

2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม ได้แก่

2.1 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

2.3 ปัจจัยด้านการเมือง

2.4 ปัจจัยด้านสังคม

2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม

2.6 ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนได้รับการคืนหัว และลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักการหาสาเหตุของปัญหา และหาวิธีการแก้ไขปัญหา โดยจะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง และเพื่อให้ได้ทราบผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จะช่วยให้เขารู้และฝึกประสบการณ์ ฝึกฝนการทำางานร่วมกันเป็นอยู่คณะ รู้จักพิจารณาข้อดีข้อเสียของโครงการหรือมีวิธีการต่างๆ รู้จัก ตัดสินใจและดำเนินงานพัฒนาความต้องการของตนเองและชุมชน รวมทั้งมีการขัดทึ่งกลุ่มและ องค์กรที่มีพลังและอำนาจในการต่อรอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

2. เครือข่ายทางสังคม

2.1 ความหมายของเครือข่ายสังคม

เครือข่ายสังคม หมายถึง สถาบันของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่าง บุคคลคนหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ อีกหลายๆ คน เครือข่ายสังคมในที่นี้จึงเปรียบเสมือนกรอบ แนวความคิดที่ใช้ศึกษาทำความเข้าใจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม อันนำไปสู่ความเข้าใจ ในเรื่องกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Group) องค์กรทางสังคม (Social Organization) และ โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว สามารถ นำมาใช้อธิบายพฤติกรรมต่างของบุคคลเหล่านี้

เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่ง ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่บุคคล นั้นมีอยู่ในสังคม นับตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน เป็นต้น ถ้าหากจะมองเครือข่ายสังคมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา เครือข่ายสังคมก็เปรียบเสมือนรูปภาพ ของจุดต่างๆ ที่มีเส้นสายๆ เส้น โยงมาระหว่างจุดต่างๆ เหล่านี้กับจุดๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นจุด สูญญากาศ จุดศูนย์กลางเปรียบเสมือนบุคคลคนหนึ่ง และจุดต่างๆ เป็นตัวแทนของบุคคลอื่นรอบๆ ข้างที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนเส้นโยงสายๆ เส้นนั้น หมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคม สายๆ ความสัมพันธ์ที่บุคคล และหรือกลุ่มบุคคลมีต่อกันและกัน

พื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญ กือ การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับ บุคคลอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การติดต่อสื่อสารอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอที่จะเรียกว่า เป็นเครือข่ายสังคม ได้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นด้วย ซึ่ง ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และการแลกเปลี่ยน ข่าวสาร ข้อมูล เครื่องใช้ไม้สอย อาหาร การบริหาร (Transaction) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในเครือข่ายสังคมนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายสังคมมีต่อกันทั้งในด้านของระบบ เศรษฐกิจการแต่งงาน เครือญาติ การเมือง สุขภาพอนามัย ฯลฯ ส่วนพุทธิกรรมที่ก่อให้เกิด ความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น ได้แก่ การไปมาหาสู่เยี่ยมเยือนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เป็นต้น เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งๆ จึงเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มี

อิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ และขณะเดียวกันบุคคลนั้น ๆ ก็เบริญและเมื่อตนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่น ๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งสามารถมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

2.2 การศึกษาเครือข่ายสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลมีต่อกันและกันภายในเครือข่าย สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายปริมาณฑล (Zones) ทั้งนี้ โดยเริ่มจากบุคคลที่เป็นศูนย์กลาง (Ego-centric) ในเชิงทฤษฎีเราอาจพูดได้ว่าไม่เพียงแต่บุคคลคนหนึ่งจะมีเครือข่ายเพียง 1 หรือ 2 ปริมาณฑลเท่านั้น แต่อาจจะมี 3 หรือ 4 ก็เปริณฑลก็ได้ เพราะโดยความเป็นจริงระบบสังคมใหญ่ ทั้งหมดเปริยบเสมือนเป็นเครือข่ายรวม ซึ่ง ประกอบด้วยสายใยของความสัมพันธ์หรือเครือข่ายซึ่งเกิดจากจุดหนึ่ง คือ ปัจจกบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้วขยายกว้างออกไปตามขั้นตอนของวงจรชีวิต สถานภาพและบทบาทของบุคคลผู้นั้น เพราะจะนั้นโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การศึกษาเครือข่ายสังคมจึงเริ่มต้นที่การกำหนดจุดศูนย์กลางที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง และเครือข่ายเบริญและเมื่อตนลูกโซ่ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริงของบุคคลผู้นั้นกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้นจึงมีนักวิชาการบางท่านใช้คำว่า “เครือข่ายบุคคล” แทนคำว่า “เครือข่ายสังคม”

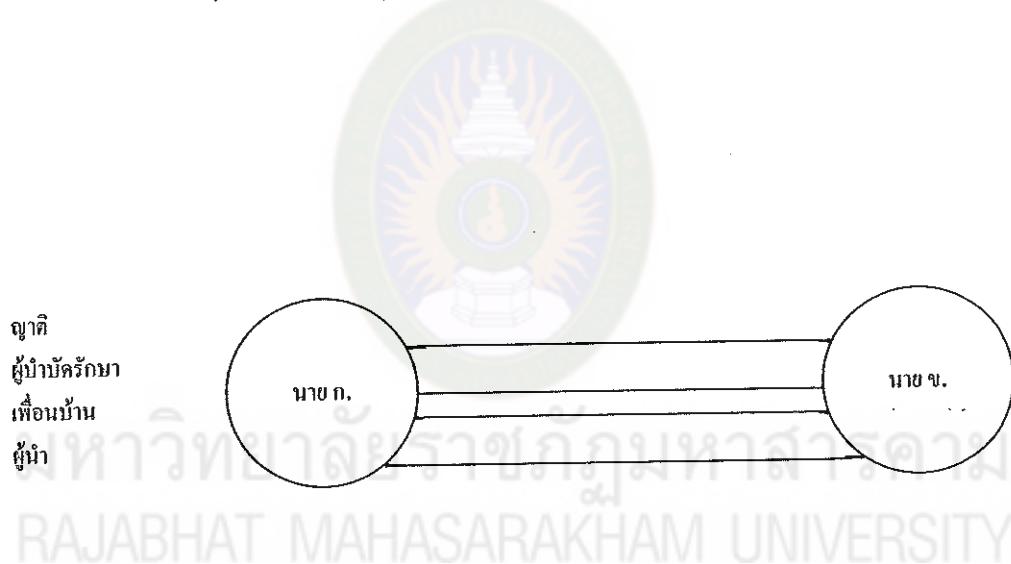
อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่ได้รับการกำหนดให้เป็นจุดศูนย์กลางกับบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมีความสัมพันธ์ด้านนั้น ส่วนใหญ่จะมีภาระกิจของเขตกว้างมาก จนเกิดปัญหาขึ้นว่าเมื่อจะทำการศึกษาเครือข่ายสังคมหรือเครือข่ายบุคคลแล้ว จะมีวิธีการใดบ้างที่จะช่วยบุน្តอบเขตของการศึกษาเครือข่ายนั้นได้

2.3 ความสัมพันธ์เครือข่ายสังคม

เท่าที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แนวความคิดในเรื่องเครือข่ายสังคมนั้นเน้นการดำเนินการดำเนินอยู่ของสายใยของสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งแห่งขยายครอบคลุมไปทั่วทั้งสังคม แต่การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมนั้น จะเน้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่ดำเนินอยู่ในเครือข่ายสังคมว่า จะส่งผลต่อพฤติกรรมซึ่งกันและกันอย่างไร ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยเรื่องรูปแบบและลักษณะของเครือข่ายสังคมมาอธิบายพฤติกรรมของบุคคลด้วย ได้แก่ ลักษณะทางด้านเนื้อหาและปริมาณของความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลภายในเครือข่ายนั้นเอง ซึ่งในเรื่องนี้โน้ตเฉพาะได้เสนอถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถนำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายสังคม ไว้ 4 ลักษณะด้วยกันดังนี้

1. ความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย อันเนื่องมาจากบทบาทที่มีอยู่ในสังคม :

ความสัมพันธ์เชิงช้อน (Diversity of Linkage : Multiplexity) ลักษณะของความสัมพันธ์แบบนี้ สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เพราะในเครือข่ายสังคมนั้น จะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องส่วนในชีวิตร่วมกัน เช่น บทบาทพ่อ บทบาทผู้ใหญ่บ้าน บทบาทลูก บทบาทของประธานคณะกรรมการหมู่บ้านต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นบุคคลสองคนอาจมีความสัมพันธ์กันได้ ทั้งในบทบาทเดียวหรือหลายบทบาท ประกอบกันเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงเดียวและความสัมพันธ์เชิงช้อน (Uniplex or Stranded และ Multiplex or Multi-staranded) ซึ่งบทบาทแต่ละบทบาทจะมีบรรทัดฐานและความคาดหวังเป็นตัวชี้นำแนวทางพฤติกรรมที่จะปฏิบัติต่อกันและกัน (คุณภูมิที่ 1 ประกอบ)

แผนภูมิที่ 1 : ความสัมพันธ์เชิงช้อนระหว่างบุคคลสองคน

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน (Transactional Contact) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ เช่น สิ่งของ ความช่วยเหลือต่างๆ เงินทอง หรือบุญคุณที่ต้องมีการตอบ

แทนกันต่อไปภายหน้า โดยที่คุณบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจเองในการที่จะเลือก หรือไม่พัฒนาระบบ หรือแลกเปลี่ยนอะไรอีกบุคคลหนึ่ง เช่น ความเป็นเพื่อนระหว่าง นาย ก. กับ นาย ข. อาจเป็นไปได้ ทั้งในเรื่องของความรัก ความซื่อสัตย์ การให้ของขวัญในโอกาสต่างๆ การให้อิมเมจของ แต่ นาย ก. และ นาย ข. ก็อาจเลือกที่จะแลกเปลี่ยนในเพียงบางส่วนของบ้านและบ้านท่านนั้น ทั้งนี้โดย คำนึงถึงความเหมาะสมหรือความพอใจที่จะได้จากการแลกเปลี่ยนนั้นๆ ด้วย

3. ความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เท่าเทียมกันและไม่เท่าเทียมกัน (Directional Flow) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งอาจอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนนั้น สามารถ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะร่วมมือกัน หรือแบ่งขันกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน อีกทั้ง ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่สมดุลกัน(Balance Reciprocity) และไม่สมดุลกัน(Negative Reciprocity) ขึ้นด้วย ซึ่งหมายถึงการได้รับผลประโยชน์จากกันและกัน ทั้งในลักษณะที่เท่าเทียมกันและไม่เท่า เทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งอาจได้รับมากกว่าฝ่ายหนึ่ง

4. ความถี่และระยะเวลาของความสัมพันธ์ (Frequency and Duration of Relationship) ความถี่หรือความบ่อยครั้งของความสัมพันธ์นั้น เป็นปัจจัยที่นำไปสู่คุณภาพของความสัมพันธ์ใน ลักษณะการเกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน และในทำนองเดียวกันความถี่หรือความบ่อยครั้งของ ความสัมพันธ์ ก็เป็นผลเนื่องมาจากการสัมพันธ์เชิงซ้อน ความผูกพันและความมีอิทธิพลต่อกัน และกันในด้านพัฒนาระบบ จะขึ้นอยู่ที่ความถี่และความบ่อยครั้งของการพบปะสัมพันธ์กัน ประกอบขึ้นอยู่ที่ช่วงระยะเวลาของความสัมพันธ์ด้วย ยิ่งบุคคลมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่ง บ่อยครั้งเที่ยวด้วยและบุคคลมีช่วงระยะเวลาของการรู้จักกันนานเท่าใด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สองคน จะมีอิทธิพลกำหนดพัฒนาระบบ ของกันและกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะถือว่ามีความผูกพันมาก แต่ความถี่หรือความบ่อยครั้งของความสัมพันธ์ย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำงานพัฒนาความ ถาวรทุกๆ วัน ไม่ได้หมายความว่าคนความดูดันจะมีอิทธิพลกำหนดพัฒนาระบบของเรา ตรงกันข้าม แม้ว่าเราจะไม่ได้เจอกันบ่อยๆ แต่หากมีความรักให้แก่เขาและยินดีที่จะทำความหลายๆ สิ่ง หลายๆ อย่างที่เขาต้อง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าระยะเวลาของการมีความสัมพันธ์กัน อาจใช้เป็น ดัชนีในการทำงานอิทธิพลที่จะมีต่อพัฒนาระบบของบุคคลมากกว่าความถี่ของการพบปะกัน

2.4 โครงสร้างของเครือข่าย

นอกจากเกณฑ์ต่างๆ ทั้ง 4 เกณฑ์ ซึ่งโภเซเวง เสนอว่าเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ ภายในเครือข่ายสังคมแล้ว โภเซเวงยังได้เสนอต่อไปอีกว่า สิ่งที่จะต้องคำนึงและวิเคราะห์ร่วมไป ด้วยคือลักษณะของโครงสร้างของเครือข่าย ซึ่งได้แก่

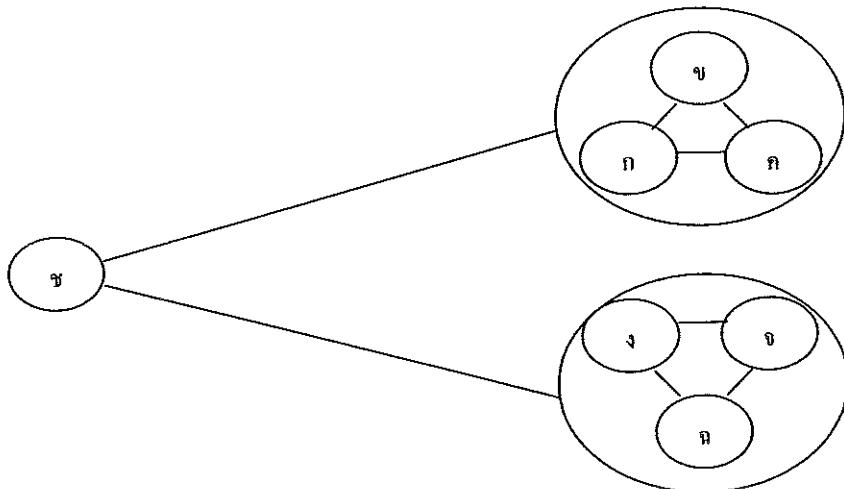
1. ขนาดของเครื่อข่ายเมื่อจะศึกษาเครื่อข่ายสังคม มักเกิดปัญหาขึ้นว่าขนาดของเครื่อข่ายควรจะครอบคลุมบุคคลมากน้อยเพียงไร โดยทั่วๆ ไปนักวิชาการส่วนมากมักจะยึดถือเอา เนพะฯ เครื่อข่ายซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กันภายหลัง หรือที่อาจเรียกว่า “เครื่อข่ายแฟรง” แต่ในกรณีนี้ โภเชแวงเห็นว่าควรรวมอาณูคคลที่มีแนวโน้มว่าจะมีความสัมพันธ์กันภายหลังเข้าไว้ด้วย มิฉะนั้นการวิเคราะห์เครื่อข่ายสังคมจะได้คำตอบที่ไม่สมบูรณ์

2. ความหมายแท้จริงของเครื่อข่าย หมายถึง ระดับซึ่งสามารถหรือบุคคลในเครื่อข่าย มีความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในเชิงของการติดต่อสื่อสารทั้งในด้านปริมาณและชนิดของข้อมูล ตัวอย่าง เช่น การติดต่อสัมพันธ์กันในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นไปในด้านการให้คำแนะนำการช่วยเหลือ ฯลฯ ระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันหมด ไม่ว่าจะอะไร จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านจะพูดคุยกันหมด ลักษณะหมู่บ้านดังกล่าว มักมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน

3. ความเกี่ยวพันภายในเครื่อข่ายความเกี่ยวพันภายในเครื่อข่ายสังคมสามารถวัดได้จากความแน่นหนา ซึ่งหมายถึง สายสัมพันธ์ของบุคคลที่อาจเกิดขึ้นหรือได้เกิดขึ้นจริงและการเข้าถึง ซึ่งหมายถึง จำนวนของบุคคลภายในเครื่อข่าย โดยประมาณที่เชื่อมโยงบุคคลสองคนเข้าด้วยกันในระดับที่ใกล้ที่สุด เช่น นาย ก. ต้องการปรึกษานาย ข. แต่ต้องผ่านนาย ค. และนาย ง. ตรงกันข้าม นาย ก. สามารถปรึกษานาย จ. ได้โดยตรงแสดงว่า นาย จ. เป็นเพื่อนสนิทของนาย ก. ได้มากกว่า นาย ข.

4. ตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในเครื่อข่าย ยิ่งบุคคลในเครื่อข่ายอยู่ใกล้บุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งสามารถสื่อสารกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางได้ดีมากเท่าที่ ตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลจะแสดงให้เห็นถึงระดับและโอกาสของ การติดต่อกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง

5. กลุ่มความสัมพันธ์ของบุคคลในเครื่อข่ายกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของเครื่อข่าย ซึ่งสามารถสัมพันธ์ในกลุ่มนี้ความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง มีความใกล้ชิดกันเป็นพิเศษมากกว่าบุคคลที่เหลือในเครื่อข่าย กลุ่มจึงเป็นส่วนหนึ่งของเครื่อข่าย ซึ่งมีสัดส่วนของความสัมพันธ์ภายในสูงกว่า ความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่ม จากแผนภูมิที่ 8 แสดงให้เห็นถึงเครื่อข่ายที่ประกอบด้วยกลุ่มสองกลุ่ม คือ กลุ่ม ก ข ค และกลุ่ม ง จ กล การคงอยู่ของบุคคลภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มก่อให้เกิดอิทธิพลซึ่งกันและกันภายในกลุ่มอย่างแน่นแฟ้น

แผนภูมิที่ 2 : แสดงกลไกของความสัมพันธ์ของบุคคลในเครือข่าย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บุคคลมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น การแลกเปลี่ยน การพึงพา กัน หรือ ลักษณะของการประสานสรรค์อื่นๆ หากบีดเกณฑ์ต่างๆ ที่ก่อตัวมาทั้ง 7 เกณฑ์ในการศึกษาเครือข่ายแล้ว ผู้วิจัยสามารถบูรณาการเครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งๆ ได้ นอกจากนี้ในงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ผ่านมาเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม มีผู้วิจัยบางท่านได้พยายามกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมอีก อันได้แก่ 1. การเข้าถึงบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง 2. ความหนาแน่นในเครือข่าย 3. จำนวนบุคคลในเครือข่าย 4. ความคล้ายคลึงกันในลักษณะต่างๆ ของบุคคลในเครือข่ายและ 5. การกระจายตัว ซึ่งแต่ละเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้นนี้ หากนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเครือข่ายสังคมแล้ว ก็จะแสดงให้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของบุคคลและของกลุ่มคน ตลอดจนซึ่งให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันในเครือข่ายนั้น จะสัมพันธ์ในทางบวกกับความใกล้ชิด ความหนาแน่นของเครือข่ายจะสัมพันธ์กับความถี่ของการพบปะการกระจายตัวจะสัมพันธ์ในทางบวกกับชั้นทางสังคม (กรมคุณประพุติ กระทรวงยุติธรรม 2546 : 47 – 56)

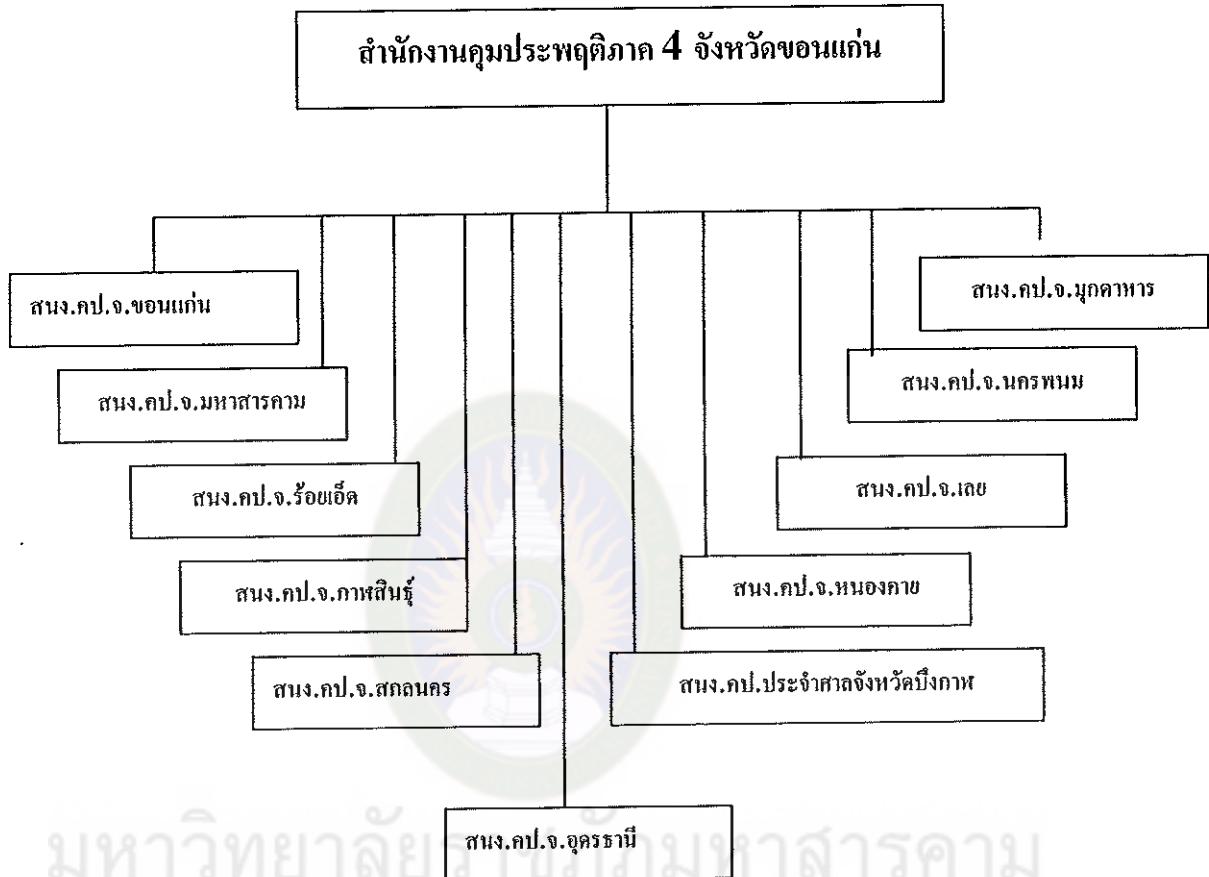
สรุปได้ว่าแนวคิดเครือข่ายของสังคม ของเครือข่ายยุทธิธรรมชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมคุณประพฤติทั่วประเทศได้กำหนดค่าว่าต้องมีส่วนร่วมในการมาให้ความร่วมมือด้านการกระทำการความผิดในชุมชน ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เครือข่ายยุทธิธรรมชุมชนตระหนักระ备ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของดำเนินกิจกรรมคุณประพฤติมาก่อนอื่นเพียงใด ขณะเดียวกันการติดตามดูแลภายหลัง (After Care) เครือข่ายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง เพื่อน หรือเพื่อนบ้านของผู้พ้นคุณความประพฤติจากดำเนินกิจกรรมคุณประพฤติแล้ว และออกหมาย禁 ในสังคมต่อไป

3. งานคุณประพฤติจังหวัดร้อยเอ็ด

การคุณประพฤติเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำการผิด ด้วยวิธีการไม่ควบคุมตัว โดยการกำหนดเงื่อนไขการคุณความประพฤติ เพื่อให้กระทำการคิดกลับไปใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ การคุณความประพฤติจึงเป็นวิธีการที่เปลี่ยนแนวความคิดจากวิถีการลงโทษมาเป็นวิถีการบำบัดฟื้นฟูและจากการลงโทษจำคุกมาเป็นเลี้ยงไทยจำคุก โดยมีพนักงานคุณประพฤติอยู่ตลอดเวลาเหลือ ให้บุคคลดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยและความประพฤติของตน ภายใต้การช่วยเหลือของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำการผิด ซึ่งมาตรการดังกล่าวมีความสามารถลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้อย่างชัดเจน

งานคุณประพฤติเป็นงานที่สำคัญในกระบวนการยุทธิธรรมทางอาชญา ซึ่งอยู่ในขั้นตอนที่ ก่อนพิพากษาคดีของศาล หลังการพิพากษากดีของศาลมและในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกมาระยะเวลานี้และได้รับโอกาสการพักตัวการลงโทษหรือลดคดีต้องโทษผู้ต้องขังรายดังกล่าวก็จะต้องถูกคุณความประพฤติไว้ เช่นกัน ในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนดังกล่าวพนักงานคุณประพฤติ เป็นผู้ปฏิบัติงานซึ่งการที่จะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริงจะต้องประกอบด้วย กระบวนการสืบเสาะข้อเท็จจริง และทำความเห็นเกี่ยวกับจำเลย และกระบวนการควบคุมและสอดส่อง ซึ่งพนักงานคุณประพฤติจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือดูแลผู้กระทำการผิดนั้น โดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาช่วยเหลือเรียกว่า งานกิจกรรมชุมชน โดยมุ่งหวังให้ผู้กระทำการผิดกลับต้นเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่ชุมชนอย่างมีคุณค่าต่อไป (การกิจกรรมคุณประพฤติ. 2546 : 40)

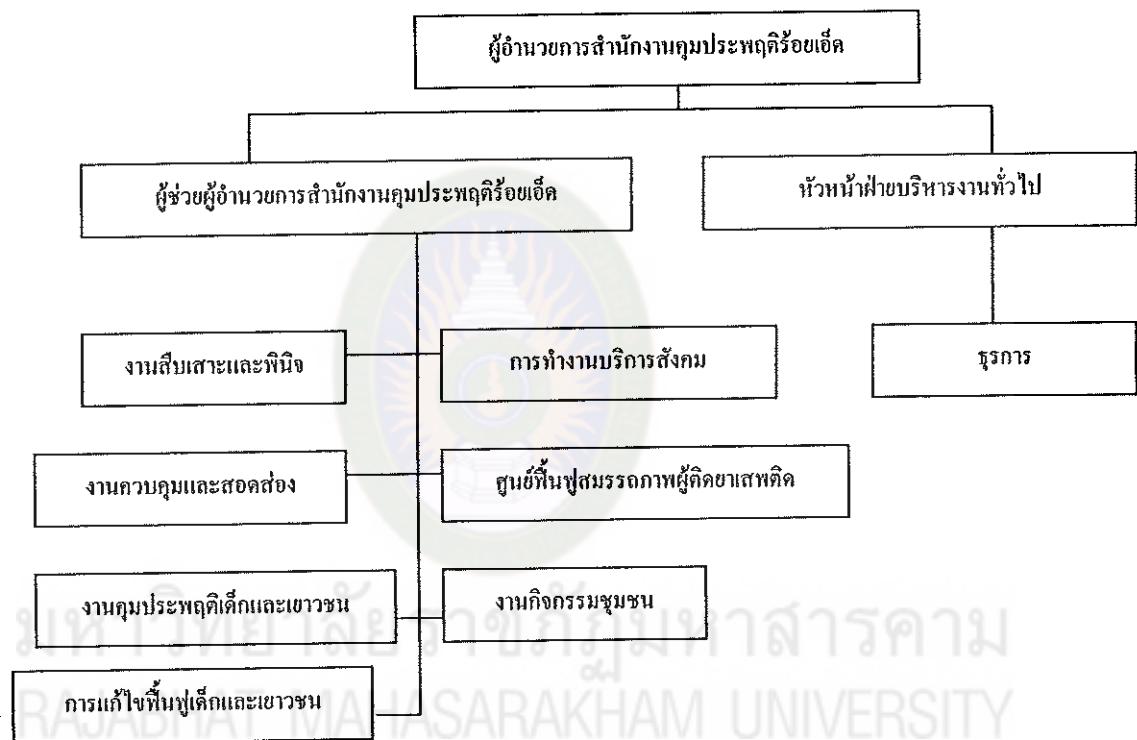
ดำเนินกิจกรรมคุณประพฤติภาค 4 กรมคุณประพฤติ กระทรวงยุทธิธรรม ประกอบด้วยดำเนินกิจกรรมคุณประพฤติทั่วหมู่บ้าน 11 แห่ง ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 3 สำนักงานคุณประพุติภาก 4 กรมคุณประพุติ กระทรวงยุติธรรม
 (ที่มา: สำนักงานคุณประพุติภาก 4 จังหวัดขอนแก่น กรมคุณประพุติ กระทรวงยุติธรรม. 2547:31)

โครงสร้างของสำนักงานคุณประพฤติร้อยเอ็ด สามารถแสดงให้เห็นได้ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างของสำนักงานคุณประพฤติร้อยเอ็ด

(ที่มา: สำนักงานคุณประพฤติภาค 4 จังหวัดขอนแก่น กรมคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. 2547:61)

3.1 งานสืบเสาะและพินิจ

เป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทางสังคม รวมทั้ง พฤติกรรมคดีของผู้กระทำผิด แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ ทำการยาน พร้อมทั้ง เสนอความเห็นเกี่ยวกับมาตรการผู้กระทำผิด แต่ละราย โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ

ปัจจุบันกรมคุมประพฤติมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำผิดใน 2 ขั้น ตอนของกระบวนการยุติธรรมคือ

3.1.1 ขั้นตอนของศาล ก่อนการพิพากษาคดี เป็นการสืบเสาะและพินิจจำเลยตาม คำสั่งศาลเพื่อจัดให้ข้อมูลและความเห็นของพนักงานคุมประพฤติในรายงานสืบเสาะและพินิจ ประกอบดุลพินิจในการพิพากษา เพื่อการลงโทษจำเลยแต่ละรายอย่างเหมาะสมสมต่อไป

3.1.2 ขั้นตอนของราชทัณฑ์ หลังการถูกลงโทษจำคุกมาแล้วระยะเวลาที่นักโทษเด็ขาดต้องโทษในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตและสามารถพิสูจน์ได้ว่า เขา เหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมฯ ได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม จะได้รับการพิจารณาให้ พักการลงโทษในขั้นตอนนี้พนักงานคุมประพฤติจะต้องสืบเสาะข้อมูลทางสังคม เพื่อประกอบ ดุลพินิจของคณะกรรมการพักการลงโทษว่าผู้ต้องขังรายนั้นๆ สมควรได้รับการพักการลงโทษ ว่าผู้ต้องขังรายนั้นๆ สมควรได้รับการพักการลงโทษหรือไม่ วัตถุประสงค์ของงานสืบเสาะ และพินิจ คือ

- 1) เพื่อเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับมาตรการการลงโทษ หรือ การปฏิบัติที่เหมาะสมสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ
- 2) เพื่อประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขพื้นที่ที่เหมาะสมสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย

3.2 งานควบคุมและสอดส่อง

การควบคุมและสอดส่องเป็นกระบวนการติดตาม คุ้มครอง ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ ผู้กระทำผิดที่อยู่ในระหว่างการแก้ไขพื้นที่ในชุมชนภายใต้เงื่อนไขการคุ้มครองประพฤติเพื่อช่วยให้ ผู้กระทำผิดเหล่านั้น สามารถปรับปรุงแก้ไขนิสัยและความประพฤติ และปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม ได้อย่างปกติทั่วไปตลอดจนไม่หวานกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ คุ้มครองคุ้มครองและติดตาม เมื่อย้าย หรือให้คำปรึกษา แนะนำ ตักเตือน ช่วยเหลือในการดำเนิน ชีวิตด้านการปรับตัว นิสัย ความประพฤติ การศึกษา งานอาชีพ ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ด้วยการแก้ไข

พื้นที่ความสุภาพเป็นภูมิภาคและความต้องการเป็นรายบุคคล โดยอาศัยเทคนิคบริการต่างๆ เช่น การให้คำปรึกษา การบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยทางกายและทางจิตใจ การให้ความรู้ การฝึกอาชีพ การปรับพฤติกรรม รวมทั้งการให้การส่งเสริมให้ในรูปแบบต่างๆ

ปัจจุบันผู้กระทำผิดที่อยู่ภายใต้การควบคุมและสอดส่องของกรมคุณประพฤติแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

3.2.1 ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ (อายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป) ที่ศาลพิพากษารอการกำหนดหรือรอการลงโทษจำคุก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

3.2.2 ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่ศาลเห็นศาลมีใช้บริการคุณประพฤติ ซึ่งมี 4 กลุ่ม คือ

1) เด็กหรือเยาวชนที่พิพากษาแล้วว่า ไม่มีความผิด แต่มีความประพฤติเสื่อมเสายัง

ด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม จึงให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้

2) เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด แต่ศาลมีกำหนดให้โอกาสแก้ไขปรับปรุง ตามเงื่อนไขให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ ระหว่างเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ซึ่งภายในระยะเวลาขั้นต่ำ ขั้นสูง ศาลมีกำหนดไว้ให้คุณประพฤติ

3) เด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีกำหนดให้รอการลงโทษไว้ ไม่ได้รับการกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ซึ่งภายในระยะเวลาขั้นต่ำ ขั้นสูง ศาลมีกำหนดไว้ให้คุณประพฤติ

4) เด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีกำหนดให้รอการลงโทษไว้ ไม่ได้รับการกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ แต่ศาลมีกำหนดให้รอการลงโทษไว้ ไม่ได้รับการกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2497 มาตร 32 และได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษภายใต้เงื่อนไขการคุณประพฤติของผู้ได้รับการพักการลงโทษ หรือลดคดวันต้องโทษ

นอกจากนี้ ในอนาคตหากมาตราการกระหลอกการฟ้องซึ่งเป็นกระบวนการในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลได้รับประกาศเป็นกฎหมายแล้ว ผู้กระทำผิดที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง และกำหนดเงื่อนไขคุณประพฤติก็จะเป็นผู้กระทำผิดอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ภายใต้การควบคุมและสอดส่องเช่นกัน

3.3 งานคุณประพฤติเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แต่อยู่ในวัยที่พึงจะแก้ไขตนเองได้ ศาลมีใช้บริการรอการลงโทษหรือปล่อยตัวอุกมาจากสถานฝึกอบรมโดยใช้บริการคุณค่ามีคุณประพฤติ ซึ่งมีเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติตาม ดังนี้

- 5) การฝึกทักษะชีวิต
- 6) การทำงานบริการสังคม (แบบกลุ่ม)
- 7) การบำบัดพื้นฟูในสถานบำบัด
- 8) กิจกรรมหรือวิธีการให้เร่งเสริมพฤติกรรมหรือการสร้างแรงจูงใจ
การแก้ไขพื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนของกรมคุณประพฤติ จะต้องใช้
วิธีการแก้ไขพื้นฟูฯ หลากหลายรูปแบบ โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาให้เด็กและเยาวชน มีการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรม อารมณ์และจิตใจ คุณธรรมและจริยธรรม ศติปัญญาและทักษะ ใน การแก้ไขปัญหาและ
การดำเนินชีวิต

3.5 งานกิจกรรมชุมชน

เป็นขั้นตอนและกระบวนการทางเทคนิคที่พนักงานคุณประพฤตินำมาใช้ดำเนินการ
แก้ไขพื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเฉพาะกับผู้ถูกคุณความประพฤติในช่วงระยะเวลาที่ถูกคุณความประพฤติ
ในช่วงระยะเวลาที่อยู่ระหว่างการคุณประพฤติโดยใช้เทคนิคทางจิตวิทยา การศึกษา จริยศาสตร์
สังคมสังเคราะห์ กฎหมาย และวิธีการอื่นๆ เพื่อมาดำเนินการแก้ไขพื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจ
ตลอดจนให้การสังเคราะห์ช่วยเหลือตามสมควรเป็นรายบุคคลเป็นระยะๆ โดยใช้ทรัพยากรชุมชน
อันได้แก่ สถาบันต่างๆ และองค์กรสาธารณกุศล ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เข้าใจ สร้างเสริม
สนับสนุนและช่วยเหลือดูแลผู้ถูกคุณความประพฤติทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อเชื่อมโยงผู้ถูกคุณ
ความประพฤติให้กลับคืนสู่สังคม ได้อย่างแน่นหนึบยิ่งขึ้น

การที่กรมคุณประพฤติได้นำการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้ในการดำเนินการแก้ไข
พื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น เพราะในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไม่สามารถทำได้โดยเจ้าหน้าที่
ของรัฐแต่ฝ่ายเดียว เพราะอาชญากรรมนั้นเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้น จึงเป็น
ภาระหน้าที่ของประชาชนในสังคมที่จะช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วย โดยการกิจของ
กรมคุณประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขพื้นฟูผู้กระทำผิดและการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม
ได้แก่

- 3.5.1 งานแก้ไขพื้นฟูผู้กระทำผิด
- 3.5.2 งานบริการสังคม
- 3.5.3 งานสังเคราะห์ผู้กระทำผิด

3.5.4 การนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

- 1) โครงการอาสาสมัครคุณประพุติ กระทรวงยุติธรรม
- 2) โครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

3.6 ศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

3.6.1 ความเป็นมา เมื่อจากปัญหาผู้ติดยาเสพติดให้ไทยเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหักในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการเรียนรู้ความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐจึงได้วางมาตรการให้ผู้ติดยาเสพติดที่ตกเป็นผู้ต้องหาพ้นจากการติดยาเสพติด ด้วยวิธีการบำบัดรักษา ซึ่งได้มีการตราพระราชบัญญัติพื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้นและกำหนดให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัติกับทั้งให้มีอำนาจจัดตั้งศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ต่อมาได้มีคำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ 927/2536 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2536 ให้กรมคุณประพุติมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบดำเนินการตามพระราชบัญญัติและเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2540 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติอนุมัติในหลักการ โครงการศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยให้จัดตั้งและดำเนินการ 1 ศูนย์และให้มีการติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดก่อนดำเนินการศูนย์แห่งใหม่อีก 9 ศูนย์

3.6.2 อำนาจหน้าที่ศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพฯ ตามพระราชบัญญัติมีดังนี้

1) ตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดตามคำสั่งศาลของผู้ต้องหาคดียาเสพติดฐานเสพหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดประเภทที่ 1, 2 หรือ 5 และไม่ปรากฏว่าต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอาญาฐานอื่น

2) ควบคุมผู้เข้ารับการพื้นฟูสมรรถภาพไว้ในระหว่างการพื้นฟูสมรรถภาพ และคุ้มครองผู้เข้ารับการพื้นฟูสมรรถภาพปฏิบัติตามระเบียบเงื่อนไขและข้อบังคับต่างๆ

3) ดำเนินการพื้นฟูสมรรถภาพของผู้เข้ารับการพื้นฟูสมรรถภาพ ตามระเบียบที่กำหนด

4) ติดตามผลการพื้นฟูสมรรถภาพของผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

5) จัดทำรายงานผลการตรวจพิสูจน์ การติดยาเสพติดรวมทั้งผลการพื้นฟู

สมรรถภาพ

6) ออกข้อบังคับของศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพเพื่อบัญชีการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการหรือ คณะกรรมการประจำศูนย์พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมอบหมาย

ยาเสพติดในประเทศไทย เป็นปัญหาวิกฤติ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความล้มเหลวห่วงประเทศ และคุณภาพประชากร โดยเฉพาะ ปัญหาจำนวนผู้เสพติดที่มีจำนวนสูงขึ้น และแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่ง เป็นอนาคตของชาติ รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาด ของยาเสพติด โดยใช้หลัก “การป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา และผู้ค้า ต้องได้รับการลงโทษ อย่างเด็ดขาด” จากนโยบายดังกล่าวถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยนิใช้ อาชญากร จึงต้องได้รับการบำบัดรักษาและพื้นฟูสมรรถภาพอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ต้องก่อนที่จะไป กล่าวถึงการพื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบัตรักษา จะขอกล่าวถึงระบบการ บำบัดรักษาและพื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมา มี 2 ระบบ คือ

ระบบที่ 1 การบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ (Voluntary System) เป็นการเปิด โอกาสให้ ผู้ติดยาเสพติดซึ่งต้องการเลิกเสพยา สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 772 แห่ง ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมา ผู้เข้ารับ บำบัดรักษาส่วนใหญ่ไม่มีแรงจูงใจเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่องจนครบขั้นตอน

ระบบที่ 2 การบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ (Correctional System) เป็นการบำบัด รักษาผู้ติดยาเสพติดที่กระทำการความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด ไว้ในทัณฑสถานบำบัดของกรมราชทัณฑ์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมาสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ บำบัดรักษา และพื้นฟูสมรรถภาพและเนื่องจากกระบวนการคุมตัวร่วมกับผู้กระทำผิดคดีอื่นๆ ทำให้ผู้ ติดยาเสพนรู้สึก Grim อชญาคาก่อนจากนี้ เมื่อผู้ติดยาเสพติดพ้นโทษ ก็จะมีประวัติอาชญากร ซึ่ง สังคมไม่ยอมรับ ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพต่อไป

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของทั้ง 2 ระบบ ดังกล่าว ในอดีตที่ผ่านมา จึงมีแนวคิดให้มี ระบบการบังคับบัตรักษา 2 ขั้น ด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติพื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 แต่ไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายด้วยเหตุผลทางการ ซึ่งต่อมากระทรวงยุติธรรม จึงได้นำ ภาระแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้มีความสมบูรณ์ในการบังคับใช้และให้สอดคล้องกับ หลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และงานนโยบายของรัฐบาล ดังกล่าว ประกอบกับ ได้มีแนวคิดให้ขยายขอบเขตของการพื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพ และผู้จำหน่ายเล็กน้อย รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดดังกล่าว ตลอดจนขยายสถานที่เพื่อ

การตรวจพิสูจน์การแพทย์หรือติดยาเสพติด ให้กรอบคุณถึงผู้เสพและมีไว้ในกรอบครอง ผู้เสพและนี้ ไว้ในกรอบครองเพื่อจำนำยและผู้เสพและผู้นำน้ำยาเล็กน้อย รวมทั้งตึ๊กและยาหานที่กระทำ ความผิดดังกล่าว ตลอดจนน้ำยาสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การแพทย์หรือติดยาเสพติด และสถานที่ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น สถานที่ของหน่วยงานในราชการทหาร สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเป็นกรรมทรัพยารเพื่อการ แก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าคุวักกัน จึงได้มีการพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ขึ้นใหม่โดยมีผลยกเลิกพระราชบัญญัติดิบดังกล่าวโดยได้ประกาศในราช กิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎิกา เล่ม 119 ตอนที่ 96ก. ลงวันที่ 30 กันยายน 2545 และมีผลบังคับใช้ ในวันที่ 1 ตุลาคม 2545

3.6.3 ข้อดีของระบบบังคับบ้าบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 คือ

- 1) เป็นการตัดวงจรผู้เสพออกจากผู้ค้าด้วยการบำบัด
- 2) เป็นการบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบถ้วน ขั้นตอน ซึ่งเป็นที่ยอมรับตามหลักวิชาการว่า ผู้ติดยาเสพติดจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้เข้มแข็งจนสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้โดยเด็ดขาด หรืออย่างน้อยก็อาจจะหยุดเสพ ยาเสพติด ได้เป็นเวลานานก่อนจะหวนกลับไปเสพซ้ำ
- 3) ระบบบังคับบ้าบัดอาจเป็นแนวพลัดดันให้ผู้ติดยาเสพติดที่มีอาชีพมั่นคงอยู่ แล้วสมควรใจเข้ารับการบำบัดรักษาในระบบสมรภูมิมากขึ้น เมื่อจากไม่ต้องการถูกจับกุมตัวส่งเข้า ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งต้องรับการฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นเวลานาน
- 4) ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ได้รับการฝึกฝนทักษะชีวิตและฝึกฝนอาชีพจนสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ ตามปกติไม่ต้องมี ประวัติทางคดี สามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ ประเมินคุณประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เมื่อจากข้อจำกัดในเรื่องหน่วยงานรองรับ โดย กรมคุณประพฤติมีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวที่จะดำเนินการตามกฎหมาย กล่าวคือ ศูนย์ฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่อำเภอลาดหุ่มแก้ว จังหวัดปทุมธานี ดังนั้นการดำเนินการ ตามกฎหมายจึงเป็นการดำเนินการในลักษณะพหุภาคีโดยมีหน่วยงานที่มีศักยภาพอยู่แล้วเข้ามา ทำงานร่วมกัน เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยกระทรวง ศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาหายเสพติดด้วยการลด จำนวนผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไกของกฎหมาย

3.6.4 ประโยชน์และความสำคัญ

1) ผลดีต่อตัวผู้ติดยาเสพติด

1.1) เป็นการบังคับให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่กับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบถ้วนทุกขั้นตอน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้สามารถเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างครบวงจร จนสามารถออกไปดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ตามปกติ

1.2) ไม่ต้องมีประวัติทางคดี

1.3) ไม่ต้องถูกความคุณรวมกับอาชญากร

2) ผลดีต่อสังคม

2.1) ลดปัญหาอาชญากรรมอันสืบเนื่องมาจากปัญหายาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ

2.2) เป็นการหันแท้ (Diversion) ผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม และช่วยลดค่าปริมาณผู้ต้องขังเกี่ยวกับยาเสพติดให้ไทยในเรือนจำ

2.3) สนับสนุนนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.7 การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคม คืออะไร การทำงานบริการสังคม หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในความรับผิดชอบของกรมคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรม นายทัศน์ การที่ศาลหรือพนักงานคุณประพฤติกำหนดให้ผู้กระทำผิดในคดีอาญาต้องทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หรือผู้เสียหายโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนภายใต้ความยินยอมหรือคำร้องขอทำงานบริการสังคมของผู้กระทำผิด นอกจากนี้คณานุกรรณการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ยังสามารถกำหนดให้การงานบริการสังคมเป็นวิธีการหนึ่งในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

วัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคม มีดังนี้

3.7.1 เพื่อกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสีเขียวและสังคมมากยิ่งขึ้น เกิดความภาคภูมิใจว่าซึ่งมีคุณค่าและ สังคมยอมรับว่า

ผู้กระทำผิดมีความสำนึกรักและยังทำคุณประโยชน์ต่อผู้อื่น

3.7.2 ผู้กระทำผิดได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ ความมีวินัย ตลอดจนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.7.3 เพื่อให้ขาดความเสียหายที่ก่อขึ้นด้วยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

3.7.4 เป็นการนำมาตราการทางเลือกอื่นมาใช้แทนวิธีการคงไทยจำคุก หรือไทยปรับ โดยการจำกัดเสรีภาพ จำกัดเวลาพักผ่อนส่วนตัว และให้ทำงานที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีตอบแทนการละเมิดกฎหมายวิธีหนึ่ง

3.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.8.1 การทำงานบริการสังคม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุ้มครองประพฤติ สำหรับผู้ที่ศาลพิพากษารอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษจำคุกไม่เกินสามปีซึ่งการจัดให้กระทำการบริการสังคมหรือ สาธารณประโยชน์ ให้เป็นไปตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำผิดเห็นสมควรในบางคดี เมื่อศาลมจะไม่ได้กำหนดเงื่อนไขทำงานบริการสังคม แต่หากพนักงานคุณประพฤติพิจารณาแล้ว เห็นว่าการให้ผู้ถูกคุ้มครองประพฤติทำงานบริการสังคมจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูอาจจัดให้ทำงานบริการสังคมได้ ภายใต้ความสมัครใจของผู้ถูกคุ้มครองประพฤติ การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ให้เป็นทางเลือกให้กับผู้กระทำผิดที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ แต่ไม่มีเงินชาระค่าปรับ สำหรับผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับไม่เกิน 80,000 บาท ซึ่งได้ยื่นคำร้องต่อศาลขึ้นต้นที่พิพากษาคดีขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

สำหรับการทำงานบริการสังคม ตาม พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา23 (4) เป็นวิธีการหนึ่งที่อนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจกำหนดในการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ทำงานบริการสังคม ร่วมกับการดำเนินการอื่นที่เหมาะสมเพื่อให้ดำรงชีวิตห่างไกลยาเสพติด รูปแบบการทำงานบริการสังคม มี 2 รูปแบบ คือ

1. การทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคล หมายถึง การจัดให้ผู้กระทำแต่ละคนไปทำงานบริการสังคมตามหน่วยงานภาคีตามความรู้ ความสามารถ หรือการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน หรือชุมชน

2. การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม หมายถึง การจัดให้ผู้กระทำผิดทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยฝึกหัดมีค่านิยมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้ดีขึ้น หรือเป็นการทำงานตามความต้องการของชุมชนที่ลักษณะงานต้องใช้คนจำนวนมาก หรือเพื่อส่งเสริมการยอมรับและความสัมพันธ์อันดี

กิจกรรมการทำงานบริการสังคม มีหลากหลายประเภท อาทิ การพัฒนาหรือทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว การปลูกและดูแลสวนป่าหรือสวนสาธารณะ การช่วยเหลือ ดูแลอันวยความสะดวก หรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการเด็กกำพร้า คนชรา ผู้ป่วยในสถานส่งเคราะห์หรือสถานพยาบาล การฝึกสอนวิชาชีพต่างๆ เช่น สอนกีฬา สอนซ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำงานในห้องสมุด การทำศิ่วร่องหมาแข้ง ภารกิจทางอาสาสมัครช่วยผู้ประสบภัย หรือร่วมรณรงค์ป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น

3.8.2 หลักพิจารณาการจัดกิจกรรมหรือจัดให้ทำงานบริการสังคม

- 1) พิจารณาจากฐานความผิด เมื่อไหร่ หรือคำสั่งของศาล/ อนุกรรมการพื้นที่ สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการความผิด
- 2) พิจารณาลักษณะนิสัย ความประพฤติ ความสนใจ ความรู้ ทักษะ ความสามารถทั่วไป และความสามารถพิเศษ รวมทั้งการศึกษาและการประกอบอาชีพ
- 3) งานที่จัดให้ทำจะต้องไม่เป็นงานที่เสี่ยงภัย เช่น การทำงานในที่สูง หรือเกี่ยวข้องกับเครื่องจักร หรือสารเคมีที่เป็นอันตราย ฯลฯ

3.8.3 ความสำคัญของหน่วยงานภาคีต่อการทำงานบริการสังคม

- 1) หน่วยงานภาคีการทำงานบริการสังคม เป็นหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร ที่สำนักงานคุณประพุตติคต่อขอความร่วมมือและตกลงให้เป็นสถานที่ที่ผู้กระทำผิดจะไปทำงาน หรือทำกิจกรรมด้านต่างๆ ตามลักษณะประเภทงานที่เหมาะสม ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีความสำคัญต่อกระบวนการแก้ไขพื้นที่ ผู้กระทำผิด ที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดได้ทำงานชดใช้ตอบแทนสังคม เกิดจิตสำนึกรับรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นคนดีของสังคมได้ต่อไป
- 2) การใช้มาตรการการทำงานบริการสังคมในอนาคต ปัจจุบันการทำงานบริการสังคมใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขพื้นที่ ผู้กระทำผิด และเพื่อการชดใช้หรือทดแทนความผิดเป็นหลัก แต่ขณะนี้กระทรวงยุติธรรมมีนโยบายให้ศึกษาและนำมาตรการการลงโทษระดับกลางที่ใช้รูปแบบไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการหนึ่งที่หลายประเทศได้นำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น หรือโทษปรับ โดยเป็นทางเลือกให้กับผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์กับทุกฝ่าย และช่วยเสริมยุทธศาสตร์การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในประเด็น “การเปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง” ให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

4. ภารกิจกรมคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรมกับงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

4.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

ในอนาคต กรมคุณประพฤติเป็นองค์กรหลักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ที่มีความสามารถด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ให้ระบบบังคับรักษา สนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหา อาชญากรรมด้วยเครือข่ายชุมชน มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอวัตกรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริการงานยุติธรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด มีบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นมืออาชีพและรักษาให้บริการ ตลอดจนมีวัฒนธรรมองค์กรที่โดดเด่น เป็นที่ประจักษ์ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการทำงานที่โปร่งใส ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

4.2 ประวัติความเป็นมา

ประเทศไทยเริ่มมีการนำระบบคุณประพฤติมาใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 โดยมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนก่อน ส่วนผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่นั้น แม้จะมีประวัติกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 56,57 และ 58 จะได้บัญญัติถึงวิธีการเกี่ยวกับการคุณประพฤติไว้ แต่ยังไม่ถูกตีความตามค่าลคงใช้นามาตรการรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษเพียงอย่างเดียว โดยไม่ใช้วิธีการคุณประพฤติ เมื่อจากนั้นไม่มีหน่วยงานและเข้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลได้ จนกระทั่งรัฐบาลได้ผ่านพระราชบัญญัติวิธีการดำเนินการคุณค่าความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2522 และได้มีการจัดตั้งสำนักงานคุณประพฤติกalgo ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกอง สำนักด้านนักงานส่งเสริมงานคุณประพฤติ รวมทั้งได้เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2522 โดยดำเนินการในกรุงเทพมหานครก่อน จนปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ และเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในทั่วทุกภูมิภาค ของประเทศไทย ให้ได้รับประโยชน์จากการคุณประพฤติ จึงได้มีการเปิดดำเนินการสำนักงานคุณประพฤติในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ เนื่องจากมีการขยายงานออกสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น จึงให้สำนักงานคุณประพฤติกalgo มีปริมาณงาน ของเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเพื่อประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน สำนักงานคุณประพฤติกalgo จึงได้รับการยกฐานะให้เป็น “กรมคุณประพฤติ” เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2535 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจกรรมบริหารบางส่วนของสำนักงานส่งเสริมงานคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2535 ดูแลการ กระทรวงยุติธรรม ไปเป็นของกรมคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2535

ในอีดีภาระหน้าที่การคุณประพฤติผู้กระทำผิดในประเทศไทย ยังคงมีหน่วยงานรับผิดชอบอยู่หลายหน่วยงานทั้งกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมคุณประพฤติ ดังนั้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมคุณประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการคุ้มครองความประพฤติผู้กระทำผิดทั้งในชั้นก่อนท่อง ชั้นการพิจารณาคดีของศาล และชั้นภายในห้องขัง ภายหลังศาลมีคำพิพากษา ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างของกรมคุณประพฤติใหม่ตามแนวทางการปฏิรูปราชการเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 มีความครอบคลุมถึงการคุ้มครองความประพฤติผู้ต้องหาและผู้กระทำผิดในแต่ละชั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมซึ่งนำมาสู่กลไกในการที่จะพัฒนางานคุณประพฤติให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพที่ชัดเจนต่อไป

4.3 อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

ดำเนินการสืบเสาะและพินิจ ควบคุมและสอดคล้อง แก้ไขฟื้นฟู และลงเคราะห์ผู้กระทำผิดในชั้นก่อนท่อง ชั้นพิจารณาคดีของศาล และภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษาตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูและลงเคราะห์ผู้กระทำผิดในชุมชนพัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน จัดทำและประสานแผนงานของกรมให้สอดคล้องกับนโยบาย นโยบาย และแผนแม่บทของกระทรวง รวมทั้งเร่งรัดติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัด เสริมสร้าง สนับสนุน และประสานงานให้ชุมชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นเครือข่ายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะกรรมการรัฐมนตรีมอบหมาย

4.4 งานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของกรมคุณประพฤติ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2540 : 45) ในหมวด 5 แนวโน้มที่นี่ฐานะ แห่งรัฐ มาตรา 75 และ 76 ได้กำหนดให้รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินในทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับและกรมคุณประพฤติได้เริ่มดำเนินการในการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายของกรมคุณประพฤติอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2529 แล้ว โดยใช้ชื่อว่า โครงการอาสาสมัครคุณประพฤติ กระทรวงยุติธรรมนอกจากนี้กรมคุณประพฤติ ยังได้ดำเนินงานเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในรูปแบบและโครงการต่างๆ ดังนี้

1. โครงการประสานเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขพื้นฟูผู้กระทำผิด เริ่มดำเนินการเมื่อปีงบประมาณ 2546 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานเครือข่ายชุมชน กองกิจการชุมชนและบริการสังคม วัดถูประสงค์ของโครงการ คือ ผู้เสื่อมเสียในสังคม ให้ชุมชนเข้าไปเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมชุมชนและการมีบทบาทของชุมชนในการบริหารงานยุติธรรม โดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถตระจับข้อ庇พาทและร่วมกันเฝ้าระวัง ป้องกันอาชญากรรมในชุมชน รวมทั้งมีบทบาทในเชิงบริบทของสวัสดิการสังคม ด้วย ซึ่งโครงการนี้ได้ดำเนินการคัดเลือกสำนักงานคุณประพฤตินำร่อง 9 แห่ง ได้แก่ สำนักงานคุณประพฤติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยะลา มหาสารคาม เชียงใหม่ กำแพงเพชร เพชรบูรี สุราษฎร์ธานี พัทลุง และสำนักงานคุณประพฤติประจำจังหวัดสีคิว และในปีงบประมาณ 2548 ได้มีสำนักงานคุณประพฤติเข้าร่วมโครงการรวมทั้งสิ้น 49 แห่ง

2. โครงการสร้างการเสริมสร้างความยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส) กระทรวงยุติธรรม จึงได้จัดโครงการตามนโยบายเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐ ประกอบด้วย 5 โครงการย่อย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบดำเนินการ รวมทั้งโครงการเสริมสร้างความยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กรมคุณประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบด้วย

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นช่องทางในการร้องทุกข์เมื่อประชาชนมีปัญหาความขัดแย้งและ / หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชนภายใต้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ได้รับความเป็นธรรมอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้แก่น้ำประชาชนในจังหวัดดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่พลเมืองแห่งราชอาณาจักรไทย บทบาทการกิจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานในสังกัด จัดให้มีศูนย์ประสานงานยุติธรรมชุมชนใน 3 จังหวัดเพื่อเชื่อมต่อการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. โครงการพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก่ปัญหาฯสภาพคิด เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) มีระยะเวลาการกระบวนการเพื่อเป็นต้นแบบ และเพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนการสร้างเครือข่ายพหุภาคีในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคัดเลือกสำนักงานคุณประพุติและชุมชนเข้าร่วมโครงการตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเภทประจำศala แขวงพะนังกรเห็นใจ สำนักงานคุณประพุติประจำศala อายุครุ่งเทพใต้ สำนักงานคุณประพุติประจำศala จังหวัดสีคิว สำนักงานคุณประพุติจังหวัด ยะ yön นครราชสีมา ชัยภูมิ มหาสารคาม ตาก ลำพูน และยะลา รวม 10 สำนักงาน 18 ชุมชน ทั้งนี้ชุมชนที่สำนักงานคุณประพุติเข้าไปศึกษาเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการเรียนรู้ และเกิดการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสำนักงานคุณประพุติกับชุมชนหรือระหว่างชุมชน กับชุมชนด้วยกัน นอกจากนี้ยังใช้กลยุทธ์ในการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนและผู้ปฏิบัติงาน กับชุมชนด้วยกัน

4. โครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จากผลการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ความรู้ และบทเรียนต่างที่กรมคุณประพุติได้เข้าไปทำงานร่วมกับชุมชน กระทรวงยุติธรรมจึงได้มอบหมายให้ กรมคุณประพุติดำเนินการตามโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมทั่ว หน้าประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for all, All for Justice) เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกระทรวงยุติธรรมในฐานะเป็นหุ้นส่วนและเป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและ พัฒนาขึ้นเป็นผู้ประสานงานยุติธรรมชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น การป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การแก้ไขพื้นฟื้นฟูกระทำผิดในชุมชน การระจับข้อพิพาทในชุมชน เป็นต้น มีการดำเนินงานด้วยการอนรุนให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ บทบาทภารกิจต่างๆ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญการและกต. ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม การอุทิร์วัมกันอย่างสันติสุขและสมานฉันท์ในชุมชนภายใต้ วัฒนธรรมและวิธีชุมชนที่หลากหลายตลอดจนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด เกิดการรวมตัวกันใน บรรดาสมาชิกจัดตั้ง “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” ของตนเองขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการร่วมกันสร้าง แนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาชนสังคมร่วมกันสร้าง “สังคมที่ยุติธรรม” กล่าวคือ เป็น สังคมที่ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายอย่างถ้วนทั่วและเป็นสังคมที่ มีความสงบสุขปราศจากอาชญากรรมอันจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

ขนิชรา ศรีนนท์ (2543:บพคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี พนว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรีอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ยกเว้น อชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ส่วนความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาเทศบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล และปัจจัยแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลควรมีส่วนร่วมในการกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น แจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาลให้ชุมชนทราบ อย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญต่อปัญหาความต้องการและตอบสนองปัญหาความต้องการของทุกชุมชนอย่างเสมอภาค ด้วยความรวดเร็วและทันต่อความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับเทศบาล ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและได้รับความร่วมมือ ที่ดีจากชุมชน และเป็นผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลมากขึ้น

ประพันธ์ วรรณบวร (2543 : บพคดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ซึ่งได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม พนว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภา ได้แก่ อายุ อชีพ การศึกษา ประสบการณ์ในงานพัฒนา การติดตามข่าวสารทางการเมือง และความคาดหวังในผลประโยชน์ นี้

แสงนภา ทองวิทยา (2544:บพคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม พนว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการบริหาร ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยสูงสุดที่ส่งผลให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พนว่า อายุ การศึกษา ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ภูมิลำเนาที่อยู่อาศัย อชีพ รายได้ การได้รับข่าวสารการพัฒนาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

พิมพ์ธิดา แสงจันทร์ (2544:บพคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับอำเภอในการศึกษาสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดระยอง ผลการศึกษา พนว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า อายุ การศึกษา ที่ศึกษา ที่แตกต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ส่วนอชีพ รายได้และระยะเวลาที่อาศัยใน

ชุมชนที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันที่นัยสำคัญ 0.05 และศึกษาต่อไปพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม การเคยเข้ารับการอบรม / ประชุม / สัมมนา ด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในอำเภอที่แตกต่างจะทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม แตกต่างที่นัยสำคัญ 0.05

ปาลชนิด วงศ์ (2544:บหคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลหลุյงในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี พบว่า สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลหลุยง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีสถานภาพแต่งงาน มีระดับการศึกษานั้นขึ้นศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน มีรายได้เฉลี่ย 27,599 บาท และมีรายได้ระหว่าง 10,000 บาทและน้อยกว่า เข้ามาดำเนินการหนึ่งจำนวน 4 ปี ขึ้นไป ส่วนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมแล้วสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลหลุยง มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก

พีระรัตน์ สนใจธรรม (2544:บหคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครูผู้ปักธงต่อการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา : ศึกษากรณีวิทยาลัยการอาชีพพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของครูผู้ปักธงต่องั้นเรียน มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ถึงมากถึงร้อยละ 97.0 ในปัจจัยการมีส่วนร่วม ด้านการร่วมด้าน nauปัญหาและสาเหตุของการป้องกันสารเสพติด การร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม ร่วมทุนและปัจจัยติด การมีส่วนร่วมที่ก่อความเหลวเมื่อถูกดัน จากการศึกษา ปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสารเสพติด พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมกับการรับรู้ข่าวสารการมีส่วนร่วม ในการป้องกัน สารเสพติดของครูผู้ปักธงต่องั้นเรียน ในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มาลี เมญழะโน (2545:บหคดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลหัวยะปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 26-35 ปี มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลหัวยะปี อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และรายได้ของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลหัวยะปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นอาชีพของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ ความคาดหวังในผลประโยชน์ของประชาชน ทัศนคติต่อองค์กรบริหารส่วนตำบล ความเชื่อถือในตัวผู้นำ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ

องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมบัติ คุณเจริญ (2546:บกคดย) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีจังหวัดยะลา พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา มีส่วนร่วมในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการบริหาร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ส่วนการเปรียบเทียบตัวแปรด้านต่างๆ ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ภูมิลำเนา และรายได้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา

ศุภชัย ตรีทศ (2546:บกคดย) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรีวัดดูประสิทธิภาพเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม และปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรี ตามตัวแปร เพศ อายุ อารชิพ และรายได้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรีจำนวน 12 ชุมชน รวม 108 คน กลุ่มตัวอย่าง 85 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) และอาศัยตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครชช์และมอร์แกน ตัวแปรอิสระที่ศึกษาได้แก่ เพศ อายุ อารชิพ และรายได้ ตัวแปรตามที่ศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนทางเดียว One-way ANOVA หากพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างรายอุดัชวิธีการ LSD (Least Significant Different) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรีอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้ เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรี

นยรี ชัยวงศ์เวช (2546:บกคดย) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสหภาพแรงงานในการดำเนินนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจ:ศึกษากรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า กระบวนการแปรรูปของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการมาถึงในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะของการแปลงสภาพเป็นบริษัทจำกัด เพื่อเตรียมขายหุ้นให้กับประชาชนและนักลงทุนทั่วไป รวมถึงการเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ สำหรับทิศทางในการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจะต้องยังคงความเป็นรัฐวิสาหกิจแม้ว่าจะถูกแปลงสภาพเป็นบริษัทจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจยังต้องหุ้นในการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ไทยในสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ชั่งนโยบายของรัฐในการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้นจะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของค่ากระแสไฟฟ้า การปรับลดจำนวนพนักงาน และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่พนักงานเคยได้รับ สำหรับระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายแปรรูปนั้นพบว่า สาหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายแปรรูปในรูปแบบของการร่วมเป็นกรรมการ ร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น แต่การมีส่วนร่วมของสาหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้นมีเฉพาะในขั้นวางแผน โครงการและขั้นดำเนิน โครงการ แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในขั้นริเริ่ม โครงการประเมินผล โครงการ ส่วนระดับของการมีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายแปรรูปนี้สาหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง เกาะพะขั้นวางแผน โครงการและขั้นดำเนิน โครงการแต่ในขั้นตอนการริเริ่ม โครงการ และขั้นตอนประเมินผล โครงการนั้น พนักงานว่าสาหภาพแรงงานมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ต่ำมาก

กิจภัยกันส์ ขคปัญญา (2546:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเมือง : ศึกษารณีประชาชนในหมู่บ้านสินธนาฯ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดทั้ง 5 กิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วพบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมประท้วงการมีนาทนาทในชุมชนและการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่การถือสารทางการเมืองและการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า ความเข้าใจทั้ง 5 ข้ออยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านรัฐธรรมนูญ ด้านการเดือกตั้ง ด้านผู้นำทางการเมือง ด้านนโยบายของรัฐ และด้านพรรครัฐการเมือง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ การศึกษา รายได้ อารชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่อายุและความเข้าใจทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง

ชาลี ทรงศิริ (2546:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น:ศึกษา กรณีเทศบาลเมืองกรรณาก อำเภอเมืองกรรณาก จังหวัดกรรณาก พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป ประกอบอาชีพพื้นฐานมีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ในการศึกษาระดับประเทศศึกษา เป็นระดับประเทศศึกษา เป็นสามัญศึกษา มีระดับที่อาชีวศึกษาในเขตเทศบาลเมืองมากกว่า 20 ปี รู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของเทศบาล มีระดับความรู้ความเข้าใจสูงในการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล และ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการมีส่วนร่วม

ของประชาชน ในการปักกรองห้องถังพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ อาร์พ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปักกรองส่วนห้องถัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านรายได้ การศึกษา ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ และ ความรู้ความเชื่อในการปักกรองส่วนห้องถัง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปักกรองส่วนห้องถัง

จริยา กลิ่นอุดม (2547:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการ ปักกรองห้องถัง : ศึกษารถีเทคโนโลยีด้านลกรองตัวหру จังหวัดชลบุรี พนว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 42-49 ปี ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส. อาร์พนักงานบริษัท เอกชน รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 5,001-15,000 บาท ระยะเวลาที่พักอาศัยในเขตเทศบาล 15 ปี ขึ้นไป และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ของเทศบาลจากป้ายประกาศ การมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการปักกรองส่วนห้องถังของ เทศบาลตำบล อู่ในระดับน้อยทุกด้าน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรี ในกิจกรรมการ ปักกรองส่วนห้องถังของเทศบาลตำบลคลองตัวหру จังหวัดชลบุรี พนว่า อายุ ระดับการศึกษา อาร์พ ระยะเวลาที่พักอาศัยในเขตเทศบาล และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ ปักกรองส่วนห้องถัง ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับน้อยสำคัญทางสถิติ .05 ยกเว้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ต่างกันมีส่วนร่วมในกิจกรรม การปักกรองส่วนห้องถังในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ เดือกดึงสมาชิกเทศบาล

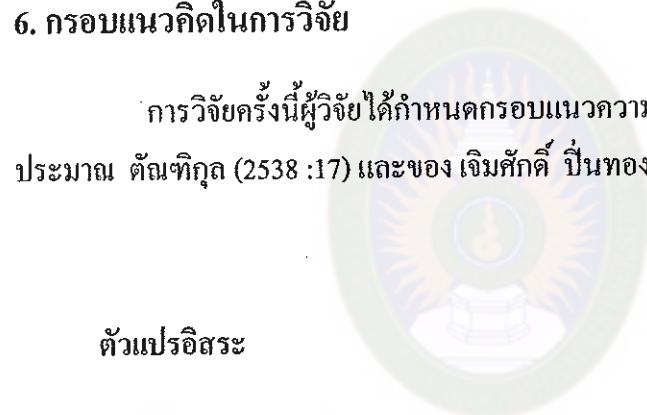
จุฑามาศ ศรีสิริพรพันธ์ (2547:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษารถีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองชุม อำเภอ บ้านโน Poj จังหวัดยะลา พนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างส่วน ใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุ 36-60 ปี จงการศึกษาระดับประณีตศึกษาหรือต่ำกว่า หนูบ้านที่อาศัย หมู่ที่ 4 สถานภาพสมรสแต่งงานอาร์พเกยตกรรม และพบว่าความสัมพันธ์ข้อมูล ทั่วไปด้านเพศกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลชุม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล คลองชุม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความสัมพันธ์ข้อมูลทั่วไปด้าน อายุ การศึกษา หมู่บ้านที่อาศัย สถานภาพสมรส อาร์พ การพูดคุยกันในครอบครัว และช่องทางรับรู้ข่าวสารการ ดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองชุม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองชุม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงดีอน จุลกรานต์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ชุมชนในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาฯสภาพดินในชุมชนเมือง : กรณีศึกษาเขต หิรัญรูจิ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พนว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4

ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการประชุม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 24-39 ปี มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบอาชีพลูกจ้าง (รับจ้างทั่วไป) อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งกรรมการในชุมชน ตามวาระ 1-2 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดมาก การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเมือง สำหรับปัจจัย เพศ รายได้ อาชีพ ระยะเวลาใน การดำรงตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่างกับการมีส่วนร่วม ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาอาศัยอยู่ ในชุมชน พนักงานมีส่วนร่วมแตกต่างกัน

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดการวิจัยโดยปรับตามแนวคิดของ ประมาณ ตัณฑิกุล (2538 :17) และของ เจมส์ก็ ปันทอง (2526 : 53) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. เพศ
2. อายุ
3. การศึกษา
4. อาชีพ

1. การมีส่วนร่วมศึกษานปญหาและสาเหตุ
2. การมีส่วนร่วมคืนiarูปแบบและวิธีแก้ปัญหา
3. การมีส่วนร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจเดือนนโยบายหรือแผนงาน
5. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงาน
6. การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล